

Nr 52.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1942 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående delaktighet i familjepensionshänseende i statens pensionsanstalt för vissa prästerliga befattningshavare.

I en den 24 april 1942 dagtecknad proposition nr 273, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats, utfärda bestämmelser i fråga om delaktighet i familjepensionshänseende i statens pensionsanstalt för vissa prästerliga befattningshavare.

Den nyreglering av prästerskapets familjepensionsväsende, som genom statens övertagande av prästerskapets änke- och pupillkassa genomförts från och med den 1 januari 1942, omfattar icke alla till förenämnda kassa tidigare anslutna kategorier av prästmän. Samtliga de präster, som vid kalenderårsskiftet 1941/42 voro delägare i prästänkekassan men vid densamma övertagande icke kommo in under den nya regleringen av prästerskapets familjepensionering, blevo likväl i och med nyregleringen personligen för sina efterlevande tillförsäkrade rätt till familjepension ur kyrkofonden. Beträffande särskilda grupper av de prästerliga befattningar, för vilka prästerskapets familjepensionsreglemente sålunda icke blev gällande, förutsattes emellertid, att innehavare av befattningen skulle efter prästänkekassans avveckling beredas möjlighet att i viss utsträckning få jämväl för framtiden en pensionering för sina efterlevande säkerställd under statens medverkan genom inordnande under reglementet för statens pensionsanstalt. De härvid närmast åsyftade befattningshavarna utgöras av sådana, som innehava en mera markerat publik anställning eller eljest en fast prästerlig anställning i allmännyttiga, om än mer eller mindre friställda inrättningar inom den kyrkliga organisationen. Härvid komma främst i betraktande följande hos härefter angivna institutioner och inrättningar anställda:

Domkyrkostyrelserna: domkyrkosysslomän,

Svenska kyrkans diakonistyrelse: sekreterare och föreståndare vid svenska kyrkans lekmannaskola,

Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse: sekreterare och sjömanspräster,

Svenska kyrkans missionsstyrelse: sekreterare och missionärer,

Bihang till riksdagens protokoll 1942. 8 saml. Nr 52—53.

Svenska diakonanstalten å Stora Sköndal: föreståndare och biträdande pastor,

Diakonissanstalten å Ersta, Stockholm: föreståndare och biträdande pastorer,

Vårsta diakonissanstalt, Härnösand: föreståndare,

Göteborgs diakonissanstalt: föreståndare,

Samariterhemmet i Uppsala: föreståndare och biträdande pastor,

Blasieholmskyrkan, Stockholm: predikant,

Stockholms stadsmision: föreståndare,

Föreningen för Israelsmissionen: föreståndare samt

S:t Johanneskyrkan i Göteborg: predikant.

Emellertid äro icke alla de angivna befattningarna i den meningen av rent prästerlig natur, att enligt vederbörande institutions stadgar prästvigning inom svenska kyrkan är ett oeftergivligt krav för innehav av desamma. Inom några av de större institutionerna förekomma dessutom vissa med ekonomiska och andra likartade uppgifter förbundna befattningar, vilka, fastän med avseende å anställningsvillkoren i övrigt med de förenämnda befattningarna i det hela likställda, torde vara avsedda att innehavas företrädesvis av lekmän.

Med avseende å *den tilltänkta pensioneringens omfattning* anföres i föreliggande proposition i huvudsak följande:

Vid bedömande av frågan om beredande av familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt åt vissa befattningshavare, för vilka familjepensionsreglementet för prästerskapet icke blivit gällande, borde till en början beaktas, att spörsmålet om gränsdragningen för pensionsanstaltens verksamhetsområde inom en nära framtid torde komma att bliva föremål för ett mera allsidigt övervägande. Nu anförda omständighet gjorde det angeläget, att delaktighet i statens pensionsanstalt icke utan synnerligen vägande skäl för närvarande utvidgades att avse fall, där ett inordnande under anstaltens reglemente skulle innebära principiella avvikelser från hittills tillämpade grunder för sådan delaktighet eller att eljest helt nya befattningshavarkategorier skulle införas under reglementet.

De åtgärder, som för närvarande borde vidtagas i fråga om beredande av familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt åt vissa befattningshavare inom den kyrkliga organisationen, syntes på grund av vad sålunda anförts böra inskränkas till vad som kunde vara direkt påkallat såsom en följd av den nya familjepensioneringen för prästerskapet. Någon utvidgning av familjepensionsrätten till befattningshavare, som icke tidigare ägt delaktighet i prästänkekassan, syntes vid sådant förhållande icke nu böra komma i fråga. Det borde i detta sammanhang understrykas, att de nu ifrågasatta åtgärderna förutsattes erhålla provisorisk karaktär i avvaktan på resultatet av den förenämnda undersökningen rörande pensionsanstaltens verksamhet. Med hänsyn härtill syntes lämpligt att åtgärderna inskränktes till de förut angivna institutionerna och inrättningarna, dock med tillägg för i 47 § 2 mom. prästvalslagen avsedd tjänst vid bruk eller annat större industri-företag. Emellertid syntes beträffande Svenska Israelsmissionen, vars verksamhet icke vore reglerad i något av Kungl. Maj:t utfärdat reglemente och

icke heller vore underställd svensk kyrklig statsmyndighets tillsyn, någon delaktighet i pensionsanstalten icke nu böra ifrågakomma.

Vid avgränsningen av de fall, som nu borde göras till föremål för reglering, syntes först böra beaktas det förhållandet, att de befattningar i allmän och enskild tjänst, som för närvarande vore förenade med tjänste- eller familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt eller enligt anstaltens reglemente kunde förenas med sådan pensionsrätt, undantagslöst avsåge arbetsområden inom riket. Till de grupper av befattningshavare, som avsetts att i familjepensionshänseende inordnas i statens pensionsanstalt och jämlikt härförut angivna riktlinjer skulle kunna därtill komma i fråga, hörde emellertid även vissa befattningshavare, vilka vore stationerade och hade hela sin verksamhet förlagd utom landet, nämligen sjömansvårdsstyrelsens sjömanspräster och hos missionsstyrelsen anställda prästerliga missionärer. Självva det förhållandet, att en befattningshavare vore stationerad på främmande ort, måste för en verksamhet som statens pensionsanstalts, vilken omfattade pensionsberättigade med huvudmän inom ett flertal skilda arbetsområden, antagas i regel komma att medföra ej oväsentlig omgång och besvär såsom i fråga om uppbörden av pensionsavgifter, konstaterandet och utredningen av inträffande pensionsfall samt utbetalningen av ifrågakommande pensioner. Vid det nu ifrågasatta provisoriet syntes fördenskull lämpligt att av förenämnda utom landet stationerade befattningshavare endast medtaga sjömansprästerna, vilkas antal vore jämförelsevis ringa och beträffande vilka de nyssberörda olägenheterna i administrativt hänseende vore mindre framträdande. Frågan om missionärernas inordnande i pensionsanstalten borde däremot övervägas i samband med utredningen om anstaltens verksamhet.

Vid bedömande härefter av frågan om vilka inom landet verksamma befattningshavare hos de ifrågavarande institutionerna, som i nu förevarande sammanhang borde beredas familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt, syntes följande böra beaktas. Med den förut angivna utgångspunkten, att familjepensionsrätten skulle vara påkallad såsom en följd av den nya familjepensioneringen för prästerskapet, syntes till en början få anses befogat, att i anstalten i familjepensionshänseende inordnades sådana befattningar, vilkas innehavare enligt gällande författningsbestämmelser eller av Kungl. Maj:t fastställda stadgar skulle vara präster i svenska kyrkan. Härvid kunde erinras att domkyrkosysslomannabefattningar enligt kyrkolagen icke finge innehavas av andra än prästmän. Dessa befattningar borde följaktligen medtagas i detta sammanhang, dock med begränsningen, att domkyrkosyssloman, som samtidigt innehade annan med rätt till statlig familjepension förenad befattning, borde undantagas från pensionsrätt i pensionsanstalten. Samma begränsningsregel torde för övrigt böra utsträckas att gälla samtliga befattningar, som nu skulle bli föremål för reglering i familjepensionshänseende. Även förenämnda tjänster, som avsåges i 47 § 2 mom. prästvalslagen, skulle givetvis innehas av präster.

Även för vissa andra nu berörda befattningar finge förutsättas, att de skulle innehavas av präster i svenska kyrkan. I detta hänseende kunde erinras om bestämmelserna i lagen den 28 juni 1935 (nr 445) om emeritilöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst. Enligt nämnda lag kunde emeritilön från kyrkofonden utgå till bland andra följande prästmän, nämligen förste sekreteraren (numera direktorn) i svenska kyrkans diakonistyrkelse, svenska kyrkans missionsdirek-

tor, föreståndarna för diakonissanstalterna vid Ersta, i Härnösand och i Göteborg samt samariterhemmet i Uppsala, för svenska diakonsällskapets diakonanstalt å Sköndal, för den under diakonistyrelsen lydande lekmanaskolan i Sigtuna och för Stockholms stadsmission. Såsom villkor för tilldelande av emeritilön åt dessa befattningshavare gällde enligt lagen bland annat, att stadgarna för ifrågavarande institutioner skulle vara av Konungen fastställda samt att i stadgarna intagits bestämmelse därom, att tjänstinnehavaren skulle vara präst i svenska kyrkan. Även enligt de av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifterna rörande verksamheten vid Blasieholmskyrkan i Stockholm och S:t Johanneskyrkan i Göteborg syntes förutsättas, att predikantbefattningarna därstädes skulle innehavas av präster i svenska kyrkan. Detsamma syntes vara förhållandet med befattningarna såsom biträdande pastorer vid förenämnda diakon- och diakonissanstalter. Samtliga nu berörda befattningar syntes vara av den karaktär, att de nu kunde inordnas i pensionsanstaltens verksamhet, utan att detta kunde anses föregripa den förestående mera omfattande utredningen om samma verksamhet.

Utöver de två härförut särskilt nämnda sekreterar-(direktors-)befattningarna i diakoni- och missionsstyrelserna funnes hos dessa och hos sjömansvårdsstyrelsen andra sekreterartjänster, vilka i regel kunde innehavas av såväl präster som lekmän, men i något fall enligt föreskrift av styrelsen skulle innehavas av präst i svenska kyrkan. Dessa befattningar borde, i avvaktan på de föreliggande frågornas slutliga lösning, förenas med pensionsrätt, allenast under förutsättning att innehavaren av befattningen övergått från en med rätt till familjepension enligt familjepensionsreglementet för prästerskapet förenad befattning.

I vidare utsträckning än vad sålunda förordats borde familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt icke för närvarande beredas befattningshavare inom förevarande områden. Den ifrågasatta delaktigheten i pensionsanstalten syntes böra genomföras med möjlighet till tillämpning från och med den 1 januari 1942.

I fråga om *vissa detaljfrågor med avseende å pensioneringen* innehåller propositionen i huvudsak följande:

För erhållande av pensionsrätt för viss befattning skulle krävas, att befattningen reglerades på sätt i § 5 i reglementet för statens pensionsanstalt funnes närmare föreskrivet. Därstädes förutsatt godkännande skulle meddelas av Kungl. Maj:t.

Familjepension efter avliden befattningshavare skulle utgå till änka, om hennes äktenskap med befattningshavaren ej ingåtts efter det denne fyllt 65 år och så länge hon levde ogift, samt till den avlidnes arvsberättigade egna barn (ej till adoptivbarn) till 21 års ålder eller tidigare äktenskap.

Befattnings familjepensionsunderlag skulle bestämmas efter samma regler, som skolat gälla, därest befattningen kunnat förenas med tjänstepensionsrätt enligt pensionsanstaltens reglemente. Befattnings familjepensionsunderlag skulle sålunda motsvara summan av 300 kronor och 20 procent av ett av pensionsanstalten med tillämpning av föreskrifterna i § 23 mom. 1 och 2 i reglementet för anstalten för varje särskild befattning beräknat tjänstepensionsunderlag. Då tjänstepensionsunderlaget ej finge överstiga 6 000 kronor, komme familjepensionsunderlaget för här ifrågavarande befattningshavare att högst uppgå till 1 500 kronor.

I propositionen erinras, att frågan om gränsdragningen för statens pensionsanstalts verksamhetsområde inom en nära framtid torde bli föremål för övervägande och att med hänsyn härtill delaktighet i anstalten icke utan särskilda skäl nu bör utvidgas att avse fall, där ett inordnande under anstaltens reglemente skulle innebära avvikelser från hittills tillämpade grunder. I enlighet härmed förutsattes i propositionen, att den nu ifrågasatta familjepensioneringen inskränkes till vad som kan vara direkt påkallat såsom en följd av den år 1941 beslutade nya familjepensioneringen för prästerskapet. Avgränsningen i fråga innebär i huvudsak, att sådana befattningar vid vissa allmännyttiga, friställda inrättningar inom den kyrkliga organisationen, vilka skola innehavas av präster i svenska kyrkan, skulle bli delaktiga av pensioneringen. Denna skulle dock icke för närvarande omfatta prästerliga missionärer. I fråga om befattningar, vilka i regel kunna innehavas av såväl präster som lekmän, nämligen vissa sekreterartjänster i diakoni- och missionsstyrelserna samt hos sjömansvårdsstyrelsen, har förutsetts, att befattningarna skola förenas med pensionsrätt endast därest innehavaren av befattningen övergått från en med rätt till familjepension enligt familjepensionsreglementet för prästerskapet förenad befattning. Befattningar, avsedda för lekmän, skulle slutligen lämnas utanför den föreslagna familjepensioneringen. De sålunda angivna grunderna för pensioneringen finner sig utskottet kunna biträda.

Vad i propositionen anförts i fråga om villkoren för pensioneringen har ej givit utskottet anledning till erinran. Utskottet får därför tillstyrka, att Kungl. Maj:t erhåller det i propositionen begärda bemyndigandet.

Äberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Stockholm den 28 maj 1942.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Nordborg*, Sandén, von Horn, Ohlin*, Leander, Bodin och Löfgren;

från andra kammaren: herrar Holmgren*, Paulsen, Andersson i Falkenberg, Hall*, Andersson i Munkaljungby, Eriksson i Sandby och Mattsson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.